

Munich Personal RePEc Archive

Evolution of industrial taxation in Ukraine in the 1920s.

Tamilina, Larysa

Independent Research

1 January 2015

Online at <https://mpra.ub.uni-muenchen.de/96499/>
MPRA Paper No. 96499, posted 13 Oct 2019 15:52 UTC

ТАМІЛІНА ЛАРИСА ВОЛОДИМИРІВНА

**Еволюція механізму оподаткування державних підприємств
в 1921-28 рр.**

Evolution of industrial taxation in Ukraine in the 1920s.

Побудова податкової системи являла собою тривалий процес, який вимагав, перш за все, координаційних дій з боку держави, досвідчених працівників та фінансових коштів. Її створення визнавалась однією з першочергових заходів для держави, оскільки було зрозуміло, що лише ефективне оподаткування здатне забезпечити бюджет необхідними фінансовими коштами. Процес побудови полягав як у створенні податкового апарату, так й у виборі податків, найбільш сприятливих для існуючих на той момент умов.

Політичні події 1917 року призвели до суттєвих змін в економіці, що мали вплинути на оподаткування. Фінансові питання набували значення, підкреслювалась безпосередня залежність успіху в проведенні радикальних реформ від ефективності фіскальної політики [42, с.251]. Теоретично, нові умови передбачали запровадження радикальних змін в діючу систему податків та в характер дії податкових форм. Але за словами ведучих економістів того часу, запровадження радикальних реформ вимагало багато зусиль та фінансових коштів, тому першим кроком в стабілізації оподаткування мало стати обов'язкове стягнення існуючих на той час податків, при посиленні ролі, перш за все, прибуткового та тимчасового податку на прибуток [43, с. 21]. Як наслідок, основою оподаткування нової держави стала дореволюційна податкова система.

Одним з перших кроків побудови радянського оподаткування став Декрет Ради Народних Комісарів від 24.11.1917 року "Про стягнення прямих податків", який встановлював податок на приріст прибутків із торгівельних та промислових підприємств [2, с. 105]. Декрет передбачав закріплення твердих строків його сплати та використання жорстких санкцій у випадку несплати або затриманні сплати сум податку. Поряд з цим, були суттєво підвищенні ставки акцизів на предмети масового вживання, що пояснювалось складністю фінансового стану країни, та необхідністю збільшення бюджетних коштів.

Адміністрування податками покладалася на місцеві ради, що фактично призвело до фрагментації податкового законодавства та посилення ролі місцевих урядів в здійсненні

податкової політики [42, с. 220]. Необхідність останнього пояснювалось відсутністю централізованого податкового апарату, спроможного забезпечити дійне стягнення та контроль за податками. Наступним декретом була продовжена на 1918 рік дія ряду податкових форм (податку на нерухоме майно, основного промислового податку, поземельного податку та місцевих зборів) [42, с. 221]. На протязі 1918 року оподаткування не зазнало суттєвих змін, що як і раніше аргументувалось відсутністю достатньої централізації податкової системи¹.

Таким чином, для оподаткування 1917-1918 років були характерні наступні риси: збереження дії дореволюційної системи податків при посиленні прямого оподаткування в першу чергу великих капіталів; надання місцевим радам функції адміністрування податками.

Події 1918 року корінним чином змінили характер податкової політики. Визнавалось, що саме оподаткування повинно слугувати одним з головних інструментів мобілізації фінансових ресурсів до рук держави. Розпочався поступовий відхід від раніш існуючої податкової системи. Початком корінних змін в оподаткуванні стало введення надзвичайного десяти-мільярдного революційного податку, за допомогою якого передбачалося акумулювати до бюджету значні фінансові кошти. Надходження від останнього, мали зараховуватись до державного бюджету, з якого передбачалось проводити грошові асигнування до місцевих бюджетів, з метою їх збалансування [42, с. 222].

Продовольча криза обумовила запровадження з 30.10.1918 року натурального податку. В кінці цього ж року був ліквідований основний промисловий податок та запроваджений 5-% збір з обороту торгово-промислових підприємств замість 1-% збору з прибутку [42, с. 225]. Податки, які теоретично суперечили новим умовам, були скасовані – державний поземельний податок, податок зі спадщини та інші. Поряд з цим, були запроваджені певні зміни й в систему непрямих податків, серед яких основне місце займали

¹ Микеладзе, П.В. Косвенные налоги. –Л., 1927. –124с.

акцизи. Однак, вже після черги часткових змін, головним чином, їх ставок та порядку стягнення, декретом від 21 листопада 1918 року діючі акцизи були скасовані та замість них запровадженні нарахування на користь держави на ціни окремих товарів, які вироблялись в націоналізованих галузях промисловості [42, с. 227]. Проте вже після виходу декрету “Про фінансування державних підприємств” від 4 травня 1919 року, згідно з яким державний бюджет виступав єдиним джерелом коштів державних підприємств, та як наслідок, всі їх доходи підлягали перерахуванню до державної казни, ці нарахування втратили економічну доцільність та були скасовані [42, с. 230].

В період з 1918-1920 рр. надходження від податків значно зменшились. Останнє було обумовлено в першу чергу кризовим станом промисловості, транспорту, порушенням нормальних умов сполучення, що призвело до різкого скорочення товарообігу. Вже на кінець року в зв'язку з падінням ефективності грошового оподаткування, стягнення податків було тимчасово припинено. Більш того, ізоляція економіки від зовнішніх ринків призвела до суттєвого зменшення надходжень від митних зборів, внаслідок чого, вони поступово були скасовані на протязі 1918-1920 років [44, с. 250].

Повернення до оподаткування відбулось у 1921 році, зі зміною напрямків економічної політики, яка в нових умовах повинна була спиратися на ринкові принципи. З'явилися нові тенденції в формуванні оподаткування - воно мало виконувати функцію регулювання діяльності приватного капіталу та створити непрямий механізм, який би надавав можливість контролювати нагромадження в приватному секторі.

Процес відтворення оподаткування на початку 20х років мав певні труднощі. Народний комісаріат державного контролю УРСР в своєму звіті про виконання державного розпису прибутків та видатків за 1922 рік характеризував ситуацію податкових органів наступним чином ”Податковий апарат не успадкував ніякої готової організаційної структури, пристосованої до ведення податкової роботи.... Проблеми існували, перш за все, внаслідок обмеженості обсягів фінансових коштів, котрі надавались на фінансування

податкових засад, що призвело до того, що останні повинні були постійно скорочувати кількість своїх працівників” [45, с.3]. Висновок, до якого прийшли контрольні органи полягав в попередженні уряду про обмежену якість роботи податкових органів в таких умовах, неефективну роботу податкового апарату та допущення ними великої кількості помилок. Загальні риси проблем пов’язаних з формуванням податкової політики України на початку 20-х років полягали в наступному:

1. Відсутність досвідчених економістів в Україні, здатних самостійно розробляти та запроваджувати політику оподаткування. Це неминуче призвело до безпосереднього дотримання напрямків реформування податків, що мали місце в Росії. Так, Держконтроль вказував, що “Податкове управління не проводить самостійної податкової політики, а цілком зайнято запровадженням на Україні податків та зборів, які розробляються та затверджуються в Росії. Власної ініціативи в вирішенні податкових питань Управлінням не проявляється. Тим часом, Україна має такі красиві особливості, котрі можуть слугувати сприятливим ґрунтом для самостійної розробки окремих питань щодо оподаткування на місцях, хоча б з метою їх наступної апробації” [45, с. 5].
2. Відсутність централізації в проведенні податкової політики. Місцеві податкові органи діяли самостійно, ігноруючи вказівки центру. Головне управління підчас не мало ніякої інформації відносно стану проведення на місцях того чи іншого податку, сум їх надходжень та ін.
3. Відомості про місцеві податки надходили слабо та підчас не від усіх установ. Місцеві органи, більш того, самостійно, не узгоджуючи з Наркомфіном, займалися проведенням податкової політики. Доказом слугує наступний приклад: в той час як Наркомфіном було затверджено 23 місцевих податки, в більшості губерній їх кількість досягала 92 [45, с. 7].

4. Слабкість зв'язку центру з місцевими органами, що частково було обумовлено низьким ступенем розвитку інфраструктури. Розпорядження та інструкції, що виходили з центру, отримувались на місцях з великим запізненням. Безумовно, що це, в свою чергу, відбивалось на строках запровадження в життя декретів та постанов відносно оподаткування. Так, положення про державний промисловий податок був затверджений ВЦВК та РНК 08-02-1921 року, проте отриманий в Полтавській губернії лише в квітні того ж року, та введений в дію з 1 травня. В деяких губерніях це положення було отримано лише в середині серпня. Декрет ВЦВК та РНК від 09-08-1921 року про встановлення акцизу на виноградні, плодово-ягідні вина був введений в більшості губерній з 01-01-1921 року, в Полтавській губернії лише з 01-03-1921р. Акциз на спирт, пиво та фруктові води був затверджений з лютого 1921 року, але введений в дію в Кременчуцькій губернії лише в кінці березня, а в Запорізькій в середині квітня [46, с.15].
5. Існувала можливість впливу окремих відомств на діяльність податкового апарату. Відносна слабкість податкового управління та неузгодженість діяльності місцевих податкових органів з центром призводили до того, що окремі відомства без належного дозволу Губернського фінвідділу приймали рішення відносно відстроку сплати того чи іншого податку. Так, наприклад, виконавчий комітет Донецької губернії заборонив інспектору здійснювати перевірку патентного збору з торгівлі та промислів. В Кременчуцькій губернії, місцевий виконавчий комітет видав тютюновій фабриці дозвіл на відстрочку сплати акцизів [45, с.12].
6. Невирішеність питання щодо сплати та перерахуванню податків до відповідних бюджетів. Податки та збори вносились в каси різних засад, де вони затримувались або витрачались на їх власні потреби, що звісно негативно позначилось на сумах податкових надходжень до бюджету та сприяло зростанню недонадходжень.

7. Недостатній розвиток на місцях правової системи щодо розгляду порушень податкового законодавства. З великої кількості скарг з питань оподаткування, що надходили до губернських фінвідділів, лише незначна їх частина підлягала розгляду.
8. Ухилення від сплати податків державними підприємствами та об'єднаннями. Невизначеність загальної ситуації призвела до того, що державні підприємства, посиляючись на свій статус, який передбачав ведення діяльності на державних коштах, вимагали надання їм значних пільг або звільнення від сплати податків.
9. Ускладнення процесу оподаткування внаслідок відсутності належного нагляду за діяльністю промислових та торговельних підприємств. Існування різних форм власності, та невідпрацьована діяльність податкових органів призводило до чисельних ухилень від оподаткування, або до сплати податків в неповних обсягах. Недостатність працівників податкових управлінь та відсутність методик непрямого розрахунку податків надавало можливість виводити частину діяльності в тіньовий сектор. Не дивлячись, однак, на труднощі впродовж 20-х років відбувалось систематизоване формування засад ведення податкової справи та поступове створення податкового механізму, що за характером дії відповідав принципам нової економічної політики.

Першим грошовим податком в умовах непу був промисловий податок (декрет від 26 липня 1921 року), який стягувався з приватних торговельних та промислових підприємств та особистої промислової діяльності громадян [47, с. 3]. На принцип його побудови вплинула примітивність форм існуючої на той момент промислової діяльності, нестабільність приватних підприємств, а також відсутність розвинутого податкового апарату, в зв'язку з чим, був встановлений найбільш спрощений механізм його стягування у вигляді патентного збору [48, с. 4]. Потужність підприємств при виборі патенту встановлювалась по його зовнішнім ознакам (розмір приміщення, кількість робітників, характер діяльності та інше). В наслідок цього патентний збір набував реєстраційного

характеру, підвищуючи тим самим ефективність його використання в невизначених економічних умовах [49, с. 105].

Поряд з патентним збором промисловий податок включав зрівняльний збір, що стягувався спочатку з торгівельних та промислових підприємств в певному відсотку до їх оборотів. Ставка останнього досягала 3% від обороту [48, с. 15]. Згідно з законодавством, податок підлягав сплаті щомісячно [48, с. 18]. Недостатній розвиток товарообігу в перші роки непу обумовили той факт, що зрівняльний збір стягувався лише в окремих великих за розміром містах, проте поступово був розповсюджений по всій території країни.

Зі збільшенням товарообігу були запровадженні зміни в порядок розрахунку та сплати промислового податку: диференціація ставок по галузям та видам діяльності, розширення бази оподаткування [50, с. 202]. З 1922 р. було визначено 12 категорій ставок для промислових підприємств, в залежності від їх розміру, який визначався кількістю працівників, та забезпеченості механічним обладнанням [50, с. 203]. Підприємства, які виробляли або реалізовували предмети розкоші, поряд з основним промисловим податком, мали сплачувати зрівняльний збір підвищеного розміру. Починаючи з 1922 року дія промислового податку була розповсюджена й на усульнений сектор [51, с. 75]. Метою прийняття такого рішення стала необхідність стимулювання підвищення їх рентабельності. Це рішення значно посилює та бюджетне значення промислового податку, що ускладнювалось також введенням 100% надбавки, яка підлягала зарахуванню до місцевих бюджетів [51, с. 76].

В січні 1923 року знов були внесені зміни в порядок дії промислового податку, що передбачали посилення оподаткування приватного та надання пільг державному та кооперативному секторам. Згідно з новим положенням про промисловий податок від 1923 року ставки зрівняльного збору диференціювалися залежно від виду торгівлі та галузі промисловості. Було встановлено 13 різних податкових ставок, розмір котрих коливався від 0,25 до 6% з обороту [51, с. 1813]. Поряд з цим, була запроваджена диференціація в

залежності від форми власності підприємств – державна, кооперативна або приватна - що передбачала дію підвищених ставок оподаткування для приватних виробників. Для державного виробничого сектору до обігу не враховувались переміщення товару в межах тресту та підприємств, що входили до їх складу, що мало за мету усунення багаторазовості оподаткування. Для промислових підприємств, які належали до галузей важкої промисловості держави був встановлений знижений відсоток оподаткування. Порядок оподаткування кооперативних підприємств передбачав також виключення внутрішнього кооперативного обігу, та зниження на 50% розміру зрівняльного збору для споживчих кооперацій, які відпускали товари виключно своїм членам товариства, та на 25% останнім кооперативам, що належали до системи Центр союзу [51, с. 116].

Ще одним прямим податком, що мав суттєве фіскальне значення виступав прибутково-майновий, який був введений в дію в 1922р. та передбачав оподаткування особистих доходів, маючи за мету регулювання процесу нагромадження [52, с. 106]. Поряд з цим, оподаткуванню підлягало майно, в зв'язку з тим, що на початку непу операції по купівлі та продажу нерухомості отримали достатнє розповсюдження. В перші роки дії податок стягувався кожне півріччя з сукупного доходу по особливій шкалі, розмір ставок якої коливався від 0,8-14,6%. Для посилення регулюючої ролі податку, та, частково, для збільшення надходжень, на протязі 1923-24 рр. були запроваджені зміни, головним чином, шляхом диференціації ставок оподаткування залежно від джерел та характеру отриманих доходів [53, с. 38].

Прибутковий податок складався з двох самостійних платежів – основного та додаткового. Перший – основний – являв собою загальний платіж, який охоплював дохід фізичних та юридичних осіб, передбачаючи диференціацію ставок залежно від їх соціальної групи. Другий – додатковий – оподатковував дохід, що перевищував 300-400 крб. за півріччя. Платники податку поділялись на чотири категорії в залежності від характеру отриманих доходів: А – доходи, отримані від особистої праці по найму, Б – доходи отримані

від особистої праці не по найму, В – доходи, отримані від промислових та торговельних підприємств, оренди майна та інших нетрудових доходів, Г- доходи юридичних осіб (приватні акціонерні товариства, пайові товариства) [53, с. 39].

В 1924 році новим положенням про прибутковий податок було скасовано оподаткування майна, що пояснювалось завершенням процесу денационалізації малих підприємств, яке мало місце в перші роки непу. Поряд з цим відбувалось підвищення ставок оподаткування на доходи приватного капіталу [54, с. 13].

Оподаткування прибутковим податком охопило вже з 1923 році державні та кооперативні підприємства, для котрих, однак, податок базувався на інших принципах – ставки податку були пропорційними та дорівнювали 8% від прибутку. Оподатковуваний прибуток розраховувався як різниця між валовими доходами та валовими витратами підприємства, який не співпадав за розміром з його балансовим прибутком [53, с. 105]. Використання особливої системи оподаткування для державних та кооперативних підприємств пояснювалась різницею в цілях регулювання нагромадження в приватному та у суспільненому секторах.

В період непу, поряд з системою прямих податків, була сформована система непрямого оподаткування. Визнавалось, що в умовах нестабільності, значної емісії паперових грошей, дефіциту державного бюджету та відсутності кваліфікованого податкового апарату, за рахунок непрямих податків можливо було досягнути значного бюджетного ефекту [55, с. 202].

Одним з головних джерел фінансових надходжень до бюджету стали акцизи, розмір яких коливався залежно від якості товару, ціни та кола споживачів. На предмети першої необхідності та широкого вжитку були введені з соціальних розумінь мінімальні ставки. Визначення розміру акцизу відбувалося в центрі, відповідно з програмою виробництва та реалізації продукції, що робило акцизи схожими на промисловий податок.

В 1921 році були запровадженні акцизи на вино, сірники, тютюнові вироби, папір для паління; в 1922 році – на спирт, нафтопродукти, пиво, квас, мед, сіль, цукор, цикорій; в 1923р. – на текстильні вироби та ризові калоші [56, с. 36]. Потрібно підкреслити, що акцизи на цукор, тютюн, сіль, нафтопродукти, пиво та спирт забезпечували 91,4% загальних надходжень від акцизів. Більш того, надходження від акцизу на цукор та тютюн становили 70% загальної річної суми доходів бюджету від акцизів [57, с. 18].

Загострення товарного голоду вимагало прийняття певних рішень щодо податків з тим щоб збільшити обсяг промислових товарів, в першу чергу в сільській місцевості [58, с. 18]. Об'єктом уваги стали кустарі та ремісники. Послідовні зміни в законодавстві про промисловий податок суттєво спростили характер їх оподаткування та призвели до значного зменшення податкового тиску. Згідно з законом від 10.04.1925 року кустарі та ремісники, що проживали в сільській місцевості та працювали без використання найманої праці, незалежно від наявності в їх розпорядженні механізованих двигунів та спеціально обладнаного приміщення звільнялись від сплати промислового податку [59, с. 15]. Для окремих видів діяльності закон передбачав звільнення навіть при використанні найманої праці (1 найманий працівник). Практика показала, однак, що цих кроків було недостатньо, оскільки обсяги виробництва звільнених від оподаткування виробників були замалі, в той час, як суттєвих змін можливо було досягти, надаючи пільги більшим за розміром виробничим об'єктам де застосовувалась наймана праця. Тому вже законом від 12.06.1925 року надавались пільги сільським кустарям та ремісникам з використанням найманої праці (не більше 3 –х осіб) [59, с. 17]. Згідно з цим же законом від 12-06-1925 року, кустарі та ремісники, функціонуючи в містах, підлягали переводу з категорії “нетрудові елементи” в категорію осіб “трудової діяльності” [59, с. 18].

Реакція дрібних виробників на запровадження вищеназваних змін була непередбаченою. Надані пільги слугували потужним каталізатором для підвищення обсягів їх виробництва. Згідно з оцінками Серебрякова, кількість кустарів та ремісників збільшилась за 1-ше

півріччя 1924-25 року по 1-ше півріччя 1925-26 року на 26,4%. Дія цих пільг не була, однак, тривалою, оскільки аналіз можливих наслідків, в першу чергу, зміни обсягів податкових надходжень був проігнорований. Дійсність виявилась далеко не радісною, оскільки внаслідок запровадження пільг, обсяг лише тільки патентного збору зменшився з 142 643 тис крб в 1924-25 році до 34200 тис крб. в 1925-26 році (див. Табл. 2.2.) [59, с. 19].

Таблиця 1

Кількість вибраних патентів за формами власності.

	1923-24		1924-25		1926
	I п.	II п.	I п.	II п.	I п.
Державні	1314	1389	1513	1566	1732
Кооперативні	1116	1828	2574	2191	1556
Приватні	71162	72442	80928	53870	13806
Разом	73592	75659	85015	57628	17094

Уряд зазначав, що саме приватний сектор скористувався наданими пільгами (див. табл. 2.2.), що звісно суперечило його загальній політиці, які полягала в винищенні приватних виробників. Вже постановою ЦВК та РНК СРСР від 03-08-1926 року про порядок оподаткування кустарів та ремісників в сільській місцевості пільги частково були скасовані та була взята тенденція на посилення оподаткування їх діяльності. Скасування пільг стосувалось, однак, лише виробників сільської місцевості, для міських вони підлягали збереженню. Офіційного пояснення доцільності прийняття даного кроку не надавалося. На нашу думку, було зрозуміло, що лише зусиллями дрібних сільських виробників не можливо значно збільшити виробництво, з тим щоб задовольнити потреби ринку в повній мірі та в короткі строки. Більш того, зменшення надходжень до бюджету були за розміром суттєві, в той час як потреби держави в фінансових ресурсах оцінювались урядом в значних розмірах.

З 1926р. посилюється натиск на приватний сектор. В літературі постійно наголошувалась проблема його розповсюдження та необхідність запровадження в дію нової політики, яка передбачала його зосередження в тих галузях, де існувала можливість регламентування діяльності приватних виробників, ведення обліку їх доходів [60, с. 30]. Сам механізм оподаткування мав формуватися таким чином, щоб забезпечити різке обмеження приватного нагромадження та гарантувати повне усунення приватної діяльності з економіки [61, с. 13], [62, с. 48].

В 1926р. в оподаткування були запровадженні суттєві зміни, які стосувались, перш за все промислового податку. Нове положення було затверджене ЦВК та РНК СРСР 24 вересня 1926 року (разом з новим положенням про прибутковий податок) та введене в дію з 1 жовтня 1926 року [63, с. 27]. Проведення реформи обґрунтовувалось необхідністю максимального підвищення фіскальної ефективності обох податків шляхом посилення класового принципу їх дії та підвищення податкового навантаження приватного сектору [64, с. 4]. В літературі головний висновок щодо доцільності цих заходів зводився до коментаріїв, що зміни 1926 року посилили соціально-політичне значення обох податків.

Для торгових та промислових підприємств посилювалась диференціація ставок зрівняльного збору, які встановлювались у розмірі від 0,05 до 12% з обороту (загальна кількість ставок дорівнювала 158), в залежності від виду діяльності та продукції, що вироблялась або реалізовувалась [65, с. 12]. Особливо сильному збільшенню підлягали ставки для державної промисловості, що згідно з ствердженнями економістів повинно було сприяти підвищенню їх рентабельності. Державні підприємства підпадали під централізований порядок оподаткування. Зберігався підхід, згідно з яким переміщення цінностей між закладами одного підприємства, або використання готової продукції для власних потреб виключалось з оподаткування. При реалізації трестами своєї продукції синдикатам, оподаткуванню на рівні синдикату підлягала лише надбавка, що нараховувалась при реалізації продукції споживачам.

Сплата сум зрівняльного збору здійснювалась в 2 строки: спочатку авансом не пізніше 31 грудня та 31 березня рівними частинами у розмірі половини окладу, розрахованого за попередній рік, з наступним перерахуванням залишку сум, що визначались після корегування розміру сплат податковою комісією, не пізніше 30 липня та 15 вересня поточного року.

Диференціація ставок, значно ускладнила промисловий податок. В подальшому, по мірі посилення ролі держави в ціноутворенні виявилась невідповідність механізму його дії новим економічним умовам [66, с. 6]. Саме з цієї причини в 1928р. були об'єднанні в єдиний промисловий податок два самостійних податкових платежі: промисловий податок з надбавкою до нього до місцевих бюджетів та податок з обороту цінностей, що раніш замінив гербовий збір з товарних угод [67, с. 23].

Промисловий податок був визначений як єдиний платіж, що стягувався у встановленому відсотку до обороту торгівельно-промислових підприємств, та в твердих ставках до окремих видів діяльності. Суми податку підлягали розрахунку по результатам обороту не попереднього року, як це було раніше, а з обороту за поточний рік.

В 1928 році були також зроблені спроби спростити систему ставок промислового податку. З цією метою усі галузі торгівлі та промисловості поділялись на 16 категорій для кожної з яких встановлювались 2 ставки - для державних та приватних підприємств. Їх розмір коливався від 1,6 до 14,8% для державних та кооперативних підприємств, та від 2,15 до 17,15 для приватних [68, с. 50]. Ці зміни, однак, не усунули його основного недоліку - багаторазовості оподаткування, яка проявлялась в стягненні цього податку на кожному етапі товарообігу, що призводило до суттєвого підвищення цін.

Поряд зі зміною механізму обкладання промисловим податком, в вересні 1926 року була здійснена реформа прибуткового податку, що передбачала запровадження класового принципу в механізм його дії за рахунок усунення основного податку та зниження мінімуму доходу, що виключався з оподаткування, та застосуванні більшої диференціації ставок

(загальна кількість ставок прибуткового податку дорівнювала 62, максимальна становила 45% + нарахування до місцевих бюджетів в розмірі 25%) [63, с. 90]. Для усупільненого сектору (державних підприємств, що знаходилися на господарському розрахунку, кооперативних підприємств, акціонерних товариств з перевагою державного капіталу) передбачалось збереження пропорційного оподаткування в розмірі 8% прибутку [63, с. 33]. Для державних підприємств змінювався, головним чином, порядок розрахунку прибутку, що підлягав оподаткуванню. Згідно з попереднім положенням про прибутковий податок (від 20.06.1923 р.), податкова комісія займалась розрахунком податкового прибутку, що в певній мірі відрізнявся від комерційного прибутку. Згідно з новим положенням, розрахунок сум податку здійснювався від балансового прибутку, а податкова комісія позбавлялась права проводити перевірку чистого прибутку, якщо він затверджувався ВДНГ при безпосередній участі представника НКФ. Пояснення цього кроку зводилось до наступного: «Так как балансы государственных хозрасчетных предприятий утверждаются подлежащими инстанциями при непосредственном участии Наркомфина, то законодатель считает, что интересы финансового ведомства гарантированы в достаточной мере, и что резервирование некоторых сумм без зачисления в прибыль не нарушает интересов хозяина, именно, той же казны» [63, с. 94].

Наркомфін, однак, вже в кінці бюджетного року зазначав, що введення нового порядку оподаткування державних підприємств, та перехід внаслідок цього до оподаткування балансового прибутку замість податкового, призвів в 1926/27 році до бюджетних втрат в розмірі 16 млн. крб. [63, с. 94].

Для інших категорій підприємств зберігався попередній порядок розрахунку сум податкового прибутку, який не дозволяв виключати з валового доходу наступні види витрат [63, с. 96]:

1. витрати на збільшення майна підприємства;

2. витрати на розширення підприємства;
3. суми, що йдуть на зберігання або погашення заборгованості;
4. суми, що йдуть на виплату дивідендів та ін.

Для державної промисловості сплата податку мала здійснюватися не пізніше трьохмісячного строку по закінченню операційного року та одночасно з поданням балансу.

Для приватних юридичних осіб в 1926р був введений податок на понадприбуток, спочатку як тимчасовий, а вже з 1927р. як постійний платіж². Основна мета його запровадження полягала в посиленні оподаткування приватного сектору. Податок підлягав стягненню з доходів приватної торгівлі та окремих галузей промисловості по спеціальному переліку, затвердженому урядом. Механізм його дії передбачав оподаткування частини прибутку, що перевищувала нормальні розміри, які встановлювались фінорганамі разом з торговельними відділами обласних виконавчих комітетів по видам торгівлі та галузям промисловості. Поряд з цим, встановлювався мінімальний прибуток, що виключався з оподаткування. Розмір ставки залежав від розміру “понадприбутку” та його співвідношенням з нормальними доходами платника податку. Однак, розмір понад прибутку, який підлягав сплаті, не повинен був перевищувати 50% окладу прибуткового податку, за аналогічний період, з урахуванням місцевої надбавки [69, с. 38].

В лютому 1927 році були затверджені нові підвищенні тарифи митних зборів, що посилювали дію протекціоністської політики держави та мали фіскальний характер. [63, с. 162]. Уряд пояснював необхідність таких заходів різницею купівельної спроможності національної грошової одиниці на внутрішньому та зовнішньому ринках. Згідно з новим положенням про митні збори, кількість випадків безкоштовного ввозу товарів зменшилось з 80 до приблизно 40.

Поряд з основними податками діяли різні збори та цільові податки, (їх загальна кількість дорівнювала 56), що мали цільовий характер та оподатковували певний вид діяльності як фізичних так і юридичних осіб [70, с. 4]. Поряд з цим, існувала система страхових платежів, яка складалась з п'яти самостійних платежів, що фактично приймали форму податків, внаслідок того, їх сплата носила примусовий характер [63, с. 167]. Державна система податків доповнювалась також місцевою. Місцеві ради володіли правом стягувати надбавки до державних податків та зборів (загальна кількість - 10) та поряд з цим встановлювати 11 податкових платежів [63, с. 183].

Огляд податкового законодавства 1920х років дає, таким чином, змогу простежити прояв політичних та соціально-економічних тенденцій, що мали місце в країні на протязі десятиріччя. По-перше, становлення оподаткування відбувалось при урахуванні, головним чином, бюджетних потреб, внаслідок чого, запровадження тих чи інших податкових форм не передбачало в більшості випадків дослідження їх впливу на діяльність виробників взагалі, та державних підприємств зокрема. По-друге, наявність приватного сектору вплинуло негативно на становлення оподаткування промисловості. Спроби уряду мінімізувати ухилення приватних виробників від сплати податків призвело до постійного запровадження змін в порядок дії існуючих форм, або введення нових податків, що, в результаті, призвело до їх чисельності та існуванню широкої диференціації податкових ставок. Потреби бюджету та необхідність регулювати нагромадження в приватному секторі виступали, отже, головними чинниками, що визначали структуру та механізм оподаткування періоду непу. По-третє, в період згортання непу з'являються проблеми нового характеру. З одного боку, ускладнення дії податків поступово призвело до уніфікації їх механізму. З іншого боку, мало місце загострення протиріч між характером податкової системи та суспільної форми організації економіки, де вона застосовувалась. Останнє обумовлювалось тим, що оподаткування непу спиралось на ринкові принципи та впродовж всього періоду його дії не передбачало зміни його загального остову, а лише модифікації її

окремих елементів (ставок податків, порядок розрахунку бази оподаткування, та ін.). Внаслідок, відповідність між системою податків та загальними принципами економіки дотримувалась лише в перші роки непу, коли елементи ринкової економіки дійсно були присутні в діючому устрої. Загальна тенденція розвитку оподаткування державної промисловості мала внаслідок цього наступні риси:

1. ускладнення системи оподаткування як результат дії чисельних податкових форм та диференціації ставок податків;
2. поступова централізація оподаткування;
3. багаторазовість оподаткування оборотів підприємств внаслідок недосконалості дії механізму промислового податку;
4. відокремлення оподаткування державного сектору від приватного шляхом зміни порядку оподаткування та диференціації ставок податків;
5. поступове посилення податкового навантаження на державні підприємства, що пояснювалось необхідністю створення стимулів до підвищення їх рентабельності, проте в дійсності відображало спроби уряду збільшити надходження до державної казни;
6. неузгодженість оподаткування прибутку державних підприємств з прямим перерахуванням залишку їх прибутків до бюджету.

Отже, оподаткування державної промисловості, спираючись на ринкові принципи, будувалось виходячи з потреб бюджету і необхідності регулювати виробничу діяльність в приватному секторі, та поступово прийшло в протиріччя як з загальною моделлю організації економіки, так і з закріпленим впродовж десятиріччя механізмом управління державними підприємствами.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Янбухтин, К. Н. Налоги в условиях капитализма и в советском хозяйстве. – М.: Госфиниздат, 1934. – 72 с.
2. Плотников К.Н. Очерки истории бюджета советского государства. – М.: ГФИ, 1954. – 556 с.
3. Соколов А.А. Критический очерк курса профессора А.А. Соколова Теория налогов. – М.: Госфиниздат, 1931. – 32 с.
4. Соколов А.А. За марксистский анализ налогов и тяжести обложения. – М.: Госфиниздат СССР, 1930. – 71 с.
5. Полозов П.И. Налоги в СССР и капиталистических государствах. – М.: Госфиниздат, 1931. – 47 с.
6. Князев П.В. Роль налогов в политике и экономике СССР. – М.: Госфиниздат, 1930. – 56 с.
7. Тургенев Н.И. Опыт теории налогов. – М.: Соцэкгиз, 1937. – 175 с.
8. Казаков П.Р. Налоги царские и налоги советские. – М.: Финиздат НКФ СССР, 1928. – 49 с.
9. Кутлер П.Н. О налоговых реформах // Вестник финансов. – 1926. – №1. – С. 68-80.
10. Дитман Б.В. Переложение налогов: налоги как ценообразующий фактор. – М.: ГФИ, 1930. – 173 с.
11. Гордин А. Переложение косвенных налогов // Вестник финансов. – 1927. – №10. – С. 32-58.
12. Любимов Н.Н. Современная налоговая политика и проблема переложения налогов // Финансы и экономика. – 1922. – №6. – С. 11-38.

13. А.А. Соколов О влиянии налогов на общий уровень цен // Вестник финансов. – 1926. – №5-6. – С. 28-39.
14. Гензель П.П. Прямые налоги: Очерки теории и практики. – Л.: Финиздат, 1927. – 108 с.
15. Кузовков Д. Перерождение налогов в переходный период // Проблемы экономики. – 1929. – №4-5. – С. 25-60.
16. Кузовков Д. Перерождение косвенных налогов в переходный период // Проблемы экономики. – 1929. – №7-8. – С. 49-82.
17. Соколов А. К вопросам о реконструкции налоговой системы // Вестник финансов. – 1929. – №11-12. – С. 47-57.
18. Микеладзе П. К вопросу об исчислении тяжести обложения // Вестник финансов. – 1925. – №1. – С. 53-69.
19. Добромысов С. Налоги и возможные в настоящее время их размеры // Вестник финансов. – 1922. – №17. – С. 10-15.
20. Микеладзе П. Двойное обложение и методы его устранения // Вестник финансов. – 1925. – №2. – С. 35-45.
21. Соколов А.А. К теории переложения налогов // Вестник финансов. – 1927. – №5. – С. 53-71.
22. Микеладзе П.В. Современная тяжесть налогового обложения в СССР и в иностранных государствах // Вестник финансов. – 1926. – №67 – С. 194-212.
23. Карпенко Б. И. Финансовая статистика. – Ленинград, 1929. – 252 с.
24. Кац В. О распределительных и налоговых отношениях в СССР // Проблемы экономики. – 1929. – №3. – С. 25-41.
25. Соколов А. Реконструкция налоговой системы // Вестник финансов. – 1929. – №10. – С. 26-38.

26. Соболев М. О природе налога // Финансовые проблемы планового хозяйства. – 1930. – №9. – С. 36-44.
27. Микеладзе П. Проблемы реконструкции налоговой системы. // Вестник финансов. – 1925. – №9. – С. 34-44.
28. Микеладзе П.В. Косвенные налоги. – Л., 1927. – 124 с.
29. Очерки развития народного хозяйства Украинской ССР (Под ред. А.А. Нестеренко и др.). – М.: Акад. Наук СССР, 1954. – 555 с.
30. Історія народного господарства Української РСР. (Під редак. І.І. Лукінова), т. 2.– К.: АН УРСР, Ін – т економіки, 1984. – 402 с.
31. Хозяйственный механизм периода непа (по материалам 20х годов). (Под ред. Богомолова Е.В.). – М.: ИНИОН, 1990. – 177 с.
32. Нікула О.І. Економічна історія України і світу. Навчальний посібник. –Львів: Львівський банківський інститут, НБУ, 2001. – 340 с.
33. Новая экономическая политика в промышленности. Сборник декретов, постановлений и инструкций. – М.: ВСНХ, 1921. – 142 с.
34. Мартынов Б.С. Государственные тресты. – М.: ГФИ, 1924. – 59 с.
35. Национализация промышленности в СССР. Сборник документов и материалов (Под ред. И.А. Глазкова). – М.: Полит. Лит., 1954. – 142 с.
36. Україна в цифрах 1927. Статистичний щорічник. – Х.: Народне господарство та облік, 1927. – 132 с.
37. Богомазов Г.Г. Формирование основ социалистического хозяйственного механизма в СССР в 20-30х гг. – Л.: Изд. ЛГУ, 1983. – 160 с.
38. Авдаков Н.К., Бородин В.В. Производственные объединения и их роль в организации управления советской промышленностью. (1917 – 1932). – М.: Изд-во Московского ун - та, 1973. – 240 с.

39. Гориков М.М. НЭП: поиск путей развития. – М.: Знание, 1990. – 62 с.
40. Неп и хозрасчет. (Под ред. М.Я. Петракова). – М.: Экономика, 1991. – 364 с.
41. Гринчуцький. В. Державне регулювання промисловості в роки НЕПу // *Вісник ДДТУ*. – 1996. - №1. – с.52-57.
42. Дьяченко В.П. Советские финансы в первой фазе развития социалистического государства. – М.: ГФИ, 1947. – 476 с.
43. Ривкин Б.Б. Финансы и кредит в период подготовки и проведения Великой Октябрьской Социалистической Революции. – М.: Госфиниздат, 1939. – 149 с.
44. Народное хозяйство СССР за 1917–1947 гг. – М.: Госпланиздат, 1947. – 438 с.
45. Звіт Народного комісаріату державного контролю УРСР про виконання державного розпису прибутків та видатків України в 1922р. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 632.
46. Доповіді та статистичні відомості губернських фінвідділів про введення в дію на місцях Декретів Рад наркому УРСР про посередні податки. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 633.
47. Постанови ВУЦВКу та Раднаркому УРСР з питань оподаткування (14 листопада 1922р.) – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 588.
48. Положение о промышленном налоге и правила его взимания. – Екатеринбург.: НКФ, 1921. – 23 с.
49. Налоговое законодательство. – М.: ГЗИ, 1921. – 170 с.
50. Плотников Г.В. Законодательство о налогах в промышленности. – М.: Высш. Сов. Нар. Хоз., 1924. – 272 с.

51. Промысловое обложение, патентный сбор, уравнильный сбор, Личный промысловый налог. – Л., М.: Прибой, 1924. – 191 с.
52. Государственный подоходно-поимущественный налог и подоходный налог с государственных и кооперативных предприятий и смешанных обществ. – Х.: ВСНХ УССР, 1924. – 248 с.
53. Гензель П.П. Налоги Союза ССР. – М.: Финиздат, 1926. – 140 с.
54. Стаття податкового управління Наркомфіну УРСР про податкову політику радянської влади. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 2517.
55. Альтшулер В.Н. Налоги: промысловый, подоходный, гербовый сбор и акцизы. – М.: Экономическая жизнь, 1926. – 344 с.
56. Ильин Л.Г. Техника косвенного обложения. – Л., 1927. – 198 с.
57. Циркуляри Наркомфіну УРСР про встановлення, стягнення і звітність по посереднім податкам. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 2598.
58. Матеріали щодо перегляду податкового законодавства на Україні. –Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 4755.
59. Доповідна записка Наркомфіну УРСР в УККП(б) про стан кустарної промисловості на Україні в 1925р. та надання пільг ремісникам по оподаткуванню. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 4770.
60. Всесоюзное совещание налоговых работников 25 ноября - 2 декабря 1926г. – М.: Фин.Издат. НКФ СССР, 1927. – 122 с.

61. Гензель Л.П. К вопросу о налоговой реформе // Вестник финансов. – 1925. – №9. – С.10-29.
62. Кутлер П.Н. К реформе промыслового налога // Вестник финансов. – 1925. – №4. – С.46-59.
63. Гензель П.П. Налоговое законодательство СССР. – М.: Изд. Мосфинотдела, 1927. – 215 с.
64. Відомості окружних фінвідділів про перспективи надходження державних прибутків від податків на 1925-28 рр. – Центральный державный архив вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 4849.
65. Новые законы о налогах. Постановления ЦИК и СНК СССР и УССР о промышленном и подоходном налогах и о местных налогах и сборах. – Х.: Наркомфин УССР, 1926. – 37 с.
66. Доповідь НК РСІ про результати обстеження системи прямих податків. – Центральный державный архив вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 3652.
67. Матеріали про організацію податкової та страхової справи на Україні. – Центральный державный архив вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 5140.
68. Камбиоджио Ю.А. Новый справочник по всем налогам. (Под ред. Н.И. Серебеницкого). – Одесса: Полиграф, 1928. – 110 с.
69. Баранов А.А. Налоги и сборы. – М.: Центрсоюз, 1928. – 206с.
70. Герман А.М. Сборы и пошлины. – М.: Изд. Мосфинотд. Тип. Им. Т. Воровского, 1929. – 8 с.

71. Відомості губернських фінвідділів про надходження державних прибутків та місцевих зборів за 1922 р.– Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 694.
72. Матеріали про хід податкової роботи та стан місцевого бюджету по губерніях України за 1922р. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 613.
73. Матеріали до 1 Всеукраїнського з'їзду робітників посередніх податків. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 1498.
74. Матеріали про проведення податкової компанії на Україні в 1923/24 – 1924/25 рр. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 2541.
75. Звіт Народного комісаріату державного контролю УРСР про виконання державного розпису прибутків та видатків України в 1922р. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 632.
76. Доповіді управління державних прибутків Наркомфіну СРСР про його діяльність за 1922/23р. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 1540.
77. Доповіді, звіти, інформації про наслідки проведення компанії по обкладанню основним прибутковим податком на 1-ше півріччя 1924/25р. –Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 2586.
78. Матеріали про надходження державних і місцевих податків і зборів [на території](#) СРСР і УРСР. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України.– Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 2543.

79. Протоколи нарад комісії по розгляду діючої системи місцевого оподаткування при Наркомфіні УРСР і матеріали до них. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 2528.
80. Звіт Наркомфіну УРСР про податкову діяльність за 1923/24р. і матеріали до нього. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 2519.
81. Доповіді Наркомфіну УРСР про структуру податків за 1923/24 – 26/27 рр. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 7487.
82. Огляди і доповіді Наркомфіну УРСР про стан податкової справи на Україні за 1923/24 – 26/27 рр. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 4823.
83. Доповіді Наркомфіну УРСР про податкову практику на Україні та перспективи прямого оподаткування в 1926/27р. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1.– Сп. 7486.
84. Heywood A. Soviet economic concession policy and industrial development in the 1920s // *Europe-Asia studies*. – 2003. – Vol. 52, No 3. – P. 549-569.
85. Graziosi A. Building the first system of state industry in history // *Cahier du Monde russe et sovietique*. –1931. – Vol. XXXII, No 4. – P. 539-580.
86. НЭП: взгляд со стороны. (Составитель В.В. Кудрявцев). – М.: Московский рабочий, 1991. – 302 с.
87. Erlich A. Preobrazensky and the economics of soviet industrialization // *The quarterly journal of economics*. – 1950. – Vol. 64, No 1. – P. 57-88.
88. Маевский И.В. Тяжелая промышленность СССР в первые годы индустриализации (1926 - 1929). – М.: Изд. Акад. Наук СССР, 1959. – 183 с.

89. Erlich A. Notes on Marxian model of soviet accumulation // The American economic review. – 1967. – Vol. 57, No. 2. – P. 599-615.
90. Индустриализация СССР: 1926 – 1928гг. Документы и материалы (Ст. редактор. А.А. Воронцовская). – М.: Наука, 1969. – 535 с.
91. Струмилин С.Г. Процессы ценообразования в СССР // Плановое хозяйство. – 1928. – №45. – С. 41-54.
92. Контрольні цифри народного господарства УРСР на 1928/29 р. – Харків, 1929. – 300 с.
93. Герчук Я.П. Реконструкция системы налоговых и неналоговых изъятий из обобщественного сектора народного хозяйства и изменение обложения частного сектора. – М.: Госфиниздат, 1930. – 168 с.
94. Кушнір О.О. Податкова політика Радянської влади. – Х.: Держфінвидавництво, 1931. – 54с .
95. Аболин К. Решительно повернуться лицом к доходам обобщественного сектора // Финансы и социалистическое хозяйство. – 1931.– №35. – С. 7-9.
96. Князев П. О налоговой реформе // Финансовые проблемы планового хозяйства. – 1930. – №9. – С. 13-18.
97. Гроссман В.Я. Налоги и сборы в СССР. – М.: Техника управления, 1929. –171 с.
98. Борисов М. Отчисление от прибыли и капитальное строительство промышленности // Финансы и социалистическое хозяйство. –1931. – №18. – С. 15-16.
99. Бутков Д. К реконструкции финансовой системы // Вестник финансов. –1930. – №1. – С. 3-7.
100. Шварцман Н. Обеспечим собственные накопления в социалистической промышленности // Финансы и социалистическое хозяйство. – 1931. – №22. – С. 5-7.

101. Генкин Е. О финансовом планировании и бюджетной системе // Финансовые проблемы. – 1931. – №3-4. – С. 30-40.
102. Україна: статистичний щорічник за 1929р. – Х.: Народне господарство та облік, 1929. – 399 с.
103. Полный налоговый справочник для налогового аппарата и для налогоплательщиков. – М.: Мосполиграф, 1929. – 208 с.
104. Бекаревич А.С. Изучение налоговых объектов и методов обложения. –М.: Госфиниздат, 1928. –234с.
105. Бекаревич А. Изучение и обобщение практики обложения // Вестник финансов. – 1929. – №2. – С. 127-133.
106. Зведені відомості Наркомфіну УРСР про надходження податків по Україні за 1927/28р. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 3703.
107. Рубановський П.Л. Податкова реформа. – Харків: Укрфілія Держфінвидавництва СРСР, 1931. – 238 с.
108. Брюханов Н.П. Финансы второго года пятилетки: бюджет социалистического строительства 1929/30 гг. – М.: Госфиниздат, 1930. – 76 с.
109. Стенограма Всесоюзної податкової наради по непрямим податкам. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 3718.
110. Гордеев А. К вопросу о рационализации налоговой системы // Вестник финансов. – 1929. – №11-12. – С. 57-65.
111. Чугунок А. О реконструкции обложения общественного сектора // Вестник финансов. 1930. – №1. – С. 24-33.

112. Листування з Раднаркомом та наркоматами УРСР про проведення податкової реформи (1929р.). – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 6851.
113. Протоколи засідань комісії Наркомфіну про вилучення коштів з усуспільненого сектору до державних бюджетів (1029р.). – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 6821.
114. Налоговая реформа. Постановление ЦИК и СНК СССР, Инструкции, постановления и циркуляры НКФ Союза ССР. – М.: Госфиниздат, 1930. –64 с.
115. Лифшиц Н. Как перестроить обложение частного сектора // Финансовые проблемы планового хозяйства. – 1930. – №4. С. 65-78.
116. Полозов П. Унификация платежей частного сектора // Финансовые проблемы планового хозяйства. – 1930. – №6. – С. 78-84.
117. Статистичні відомості Наркомфіну УРСР про оподаткування прибутковим та промисловим податком на Україні за 1928/29р. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 5248.
118. Доповіді і статті співробітників Наркомфіну СРСР про приватний капітал. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 7704.
119. Ратнер Б.Е. Налоговый словарь. Все налоги, сборы и отчисления по законодательству на 01.09.1931г. – М., Л.: Госфиниздат СССР, Тип. Искра революции, 1931. – 215 с.
120. Палечек В.О. Налоговый справочник промышленной кооперации и кооперированных кустарей. – Л.: РИО, 1931. – 98 с.
121. Обложение предприятий обобщественного сектора (Законодательные акты и распоряжения НКФ СССР на 01.09 1932г. –М.: Госфиниздат СССР, 1933. –343с.

122. Кутлер К.Н. Обложение обобщественного сектора. – М., Л.: Госфиниздат СССР, 1933. – 160 с.
123. Петров В.Н. Налог с оборота. – М.: Госфиниздат, 1936. – 31 с.
124. Кутлер К.Н. Техника взимания государственных доходов. – М.: Госфиниздат СССР, 1938. – 186 с.
125. Финансы промышленности. Сборник законодательных материалов. – К.: Укр. отделение Госфиниздата СССР, 1938. – 140 с.
126. Глезин С.И. Бюджетная система Союза ССР (Сборник законодательных материалов). – М.: ГФИ, 1947. – 721 с.
127. Белкин Г.Н. Отчисление от прибылей и подоходный налог с предприятий обобщественного сектора. – М.: Госфиниздат, 1936. – 40с.
128. Фотиев П.А. Реконструкция системы налоговых и неналоговых изъятий (Налоговая реформа 1930 и 1931гг.). – М.: Госфиниздат, 1931. – 36 с.
129. Борисов М. Отчисление от прибыли и капитальное строительство промышленности // Финансы и социалистическое хозяйство. – 1931. – №18. – С. 15-16.
130. Протоколи засідань Раднаркому УРСР про виконання податкових завдань усупільненого сектору. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 8345.
131. Несмелов Ф.Я. Податкова система СРСР. – Харків: Укрфіндержвидавництво, 1933. – 62 с.
132. Воробьев Н.Н. Доходы СССР. Ч.II: Платежи частного сектора. – М.: ГФИ, 1931. – 82 с.
133. Толкушин А.В. История налогов в России. – М.: Юрист, 2001. – 430 с.

134. Казаков П.К. Положение о взимании налогов. – М.: Мосполиграф, 1930. –260 с.
135. Ярошенко Ф.О., Павленко В.Л. Історія податків та оподаткування в Україні. – Ірпінь: Академія ДПС Укр., 2002. – 240 с.
136. Україна в цифрах (стат. довідник). – Х.: Народне господарство та облік, 1936. – 744 с.
137. Народне господарство УРСР. Статистичний щорічник. – Київ, 1935. –350 с.
138. Доповіді і звіти сектору державних прибутків про його роботу за 1932р. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 8349.
139. Звіти Наркомфіну УРСР про надходження платежів з усуспільненого сектору за 1932р. – Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 30. – Оп. 1. – Сп. 8351.
140. Seligman E. The progress of taxation during the past twenty-five years, and present tendencies // American Economic Association Quarterly. – 1910. – Vol. 11, No. 1. – P. 331 – 353.
141. Соловей Г.Г. Государственные бюджеты Англии, Франции, Германии, Италии, США и СССР. – М., Л.: Изд. ГИЗ, 1928. – 175 с.
142. Rosa C.D. A few comments on a few tax problems // Bulletin of the national tax association. – 1932. – Vol. XVII, No 4. – P. 103-109.
143. Fairchild A. Taxation in a period of economic depression // Bulletin of the national tax association. – 1931. Vol. XVII, No 2. – P. 43- 47.
144. Todd E. The British financial crisis // Bulletin of the national tax association. – 1931. – Volume XVII, No 2. – P. 39-42.

145. How business corporations should be taxed // Bulletin of the national tax association. – 1931. Vol. XVI, No 4. – P. 105-114.
146. Todd E. The taxation of business enterprises // Bulletin of the national tax association. – 1931. – Vol. XVII, No 1. – P. 15-20.
147. Trotabas L. Local finances: taxation to prevent overproduction // Bulletin of the national tax association. – 1932. – Volume XVII, No 8. – P. 231-233.
148. Edgan K. Browning. Tax incidence, indirect taxes and transfers // National tax journal. – 2001. – Vol. XXXVIII, No 4. – P. 525-533.
149. Holzman F. The burden of soviet taxation // The American economic review. – 1953. – Vol. 43, No. 4. – P. 548-571.
150. Бурмистов Д.В., Косарев, З.Д. Отмена налогов с рабочих и служащих в СССР. – М.: Госфиниздат, 1960. – 110 с.
151. Белянова А.М. О темпах экономического развития СССР. По материалам дискуссий 20-х годов. – М.: Экономика, 1974. – 174 с.
152. Vito Tanzi Public Finance in developing countries. – Billing & Sonst Ltd, 1990. – 250 p.
153. Bird R., Oldman O. Taxation in developing countries. – Forth ed., Baltimore: The Johns Hopkins University Press, 1990. – 270 p.
154. Fisher S., Sahay R. The transition economics after ten years. – IFM Working Paper, 2000. – 400 p.
155. Toye J. Fiscal crises and fiscal reform in developing countries. // Cambridge journal of economics. – 2000. – Vol. 24. – P. 21-44.
156. Lichtenstein P. A new-Institutional story about the transformation of former socialist economies: a recounting and an assessment // Journal of economic issue. – 1996. – Volume XXX, No 1. – P. 243-264.

157. Квасник О.В. Податкове стимулювання розвитку малого бізнесу // Фінанси України. – 2003. – №2. – С. 65-69.
158. Юрій С. І. Оцінка ефективності наданих пільг з оподаткування // Фінанси України. – 2002. – № 12. – С. 55-62.
159. Бодюк А.В. Посилення ролі органів державної податкової служби в удосконаленні податкової політики // Фінанси України. – 2003. – № 12. – С. 70-74.
160. Ковалюк О.М. Важливий крок до зменшення податкового тягаря в Україні // Фінанси України. – 2004. – № 1. – С. 55-62.
161. Білостроцька В.О., Островецький В.І. Податкове навантаження в Україні // Фінанси України. – 2002. – № 12. – С. 75-84.
162. Vito Tanzi, Mowell M. Zee. Tax policy for emerging markets: developing countries. // National tax journal. – 2002. – Vol. LIII, № 2. – P. 203-210.
163. Fiscal crises and fiscal reform in developing countries // Cambridge journal of economics. – 2000. – Vol. 24. – P. 21-44.
164. Крисоватий А.І. Гармонізація оподаткування у парадигмі загальнодержавних інтересів // Фінанси України. – 2004. – № 2. – С. 109-117.
165. Юткин Т.Ф. Налоги и налогообложение. – М.: Инфра-М, 1998. – 427 с.
166. Burgess R., Stern N. Taxation and development. // Journal of economic literature. – 1993. – Vol. 31, No. 2. – P. 762-826.